

2024, Vol. 5(3), 607-624
© The Author(s) 2024
Article reuse guidelines:
<https://dergi.bilgi.edu.tr/index.php/reflektif>
DOI: 10.47613/reflektif.2024.183
Article type: Research Article

Received: 06.08.2024
Accepted: 23.09.2024
Published Online: 15.10.2024

Anıl Özge Üstünel*

Üniversitelerde Cinsel Şiddetle Mücadeleye Yönelik Uygulamalar: Cinsellik 101 Seminerleri Örneği *Sexual Violence Prevention on University Campuses: Implementing Sexuality 101 Seminars*

Öz

Üniversiteler cinsel şiddetle mücadelede önemli kurumlardır. Cinsel şiddet, zorlama, baskı ve tehdit içeren, rızaya dayalı olmayan her türlü cinsel eylem olarak tanımlanmakta; üniversite öğrencilerinin ruh sağlıkları, akademik, psikolojik, fiziksel ve cinsel iyi oluş halleri bakımından önemli riskler oluşturmaktadır. Üniversitelerde cinsel şiddetle mücadele ve önleme çalışmaları son 20 yıl içinde giderek artmakta, Türkiye’de ise bu çalışmalar sınırlı sayıda üniversitede bulunan cinsel taciz ve saldırıyı önleme birimleri tarafından yürütülmektedir. Bu makalede, önleyici çalışmalara örnek teşkil edebilecek bir uygulama modeli olarak Cinsellik 101 Seminerleri tanıtılmaktadır. Cinsellik 101 Seminerleri eşitlikçi, özgürlükçü ve kapsayıcı bir yaklaşımla, birincil önleme hedefiyle, cinsel eylemlilik kavramına dayanarak geliştirilmiştir. Seminerlerde cinsel eylemlilik üniversite öğrencilerinin cinsellik ve cinsel şiddet konularındaki bilgi, farkındalık, eleştirel düşünme ve ilişkisel becerilerini içine alan bir kapasiteler bütünü olarak tanımlanmıştır. Bu uygulamaların cinsel şiddeti bireyselleştirme riski ve sosyokültürel bağlamın kısıtları önleyici çalışmalardaki sınırlılıklar olarak tartışılmıştır. Bu kısıtlara rağmen üniversitelerde yürütülebilecek sonraki önleyici uygulamalara ilişkin öneriler paylaşılmıştır.

607

Abstract

Universities are important institutions in fighting against sexual violence. Sexual violence, defined as any sexual act that involves physical force, pressure, threats, and non-consensual contact, poses a serious risk to college students’ mental health and well-being. In the last 20 years, college sexual violence prevention efforts have increased, and in Turkey, such activities are undertaken by prevention units that exist only in a limited number of universities. This article introduces a primary prevention model, named Sexuality 101 Seminars, developed with an egalitarian, emancipatory, and inclusive approach to be implemented on college campuses. The seminars are grounded on the concept of sexual agency which refers to an array of capacities that include students’ knowledge, awareness, critical analysis, and relational skills about sexuality and sexual violence. The risk of individualizing sexual violence and sociocultural constraints are discussed as limitations. Suggestions for future prevention efforts in universities are shared.

Anahtar Kelimeler

Cinsel şiddet, cinsel eylemlilik, üniversite öğrencileri, önleme çalışmaları

Keywords

Sexual violence, sexual agency, university students, prevention

* İstanbul Bilgi Üniversitesi, anil.ustunel@bilgi.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1983-6372.

Giriş

Cinsel şiddet, son 20 yıl içinde yüksek öğretim kurumlarının gündemine giren, etkili mücadeleyi ve önleyici müdahaleleri gerektiren çok boyutlu bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Linder ve diğerleri, 2020). Dünya Sağlık Örgütü (t.y.) cinsel şiddeti “*zorlama kullanarak gerçekleştirilen ya da teşebbüs edilen her türlü cinsel eylem*” olarak tanımlamaktadır. Türkiye’de üniversitelerde yapılan çalışmalar da bu sorunun ciddiyetine işaret etmektedir (Uygun ve Şimşak, 2018). Üniversite öğrencilerinin en sık bildirdiği cinsel şiddet davranışlarının cinsellik için fiziksel zorlama, tehdit, partnerin kendini savunamayacak durumda olmasından faydalanma (örn., alkol ve madde etkisi), özellikle kadınlar için ise rızaya dayalı olmayan cinsel temas olduğu raporlanmıştır (Schuster ve diğerleri, 2016). Buna ek olarak, üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmalar öğrencilerin flört ilişkilerinde cinsellik için duygusal baskı ve ısrarı da cinsel şiddet bağlamında değerlendirdiğine (Üstünel, 2023), cinsel şiddeti en ağır şiddet biçimlerinden biri olarak gördüğüne (Kurt ve diğerleri, 2017) işaret etmektedir.

Üniversiteler öğrencilerinin eğitim haklarını, iyi oluş hallerini desteklemekle sorumlu yüksek öğretim kurumları olarak cinsel şiddetle mücadelede hayati öneme sahiptir. Üniversite yerleşkeleri beliren yetişkinlik dönemindeki gençlerin bireyselleşme, bağımsızlaşma, sosyal ilişkileri ve flört ilişkilerini keşfetme deneyimlerini yaşadıkları ortamlardır. Türkiye’de formal ve kapsayıcı bir cinsellik ve toplumsal cinsiyet eşitliği eğitiminin üniversite öncesi eğitim kurumlarında verilmediği ve öğrencilerin bu konudaki istek ve talepleri düşünüldüğünde (Üstünel, 2023), üniversitede cinsel şiddetle mücadelenin ve önleyici çalışmaların önemli bir ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Türkiye’de 1376 üniversite öğrencisiyle yapılan bir çalışma 15 yaşından bu yana en az bir kere cinsel taciz, baskı ve şiddete maruz kaldığını bildiren kadın ve erkek öğrencilerin oranının sırasıyla %77.6 ve %65.5 olduğunu bulmuştur (Schuster ve diğerleri, 2016). Diğer yandan, Kısa ve Zeyneloğlu (2019) Türkiye’de çoğunluğu kadınlardan oluşan 603 üniversite öğrencisiyle yaptıkları çalışmada bir flört ilişkisi olan katılımcıların sırasıyla %10.8’inin mevcut partneri tarafından cinsel eylemlere zorlanma ve %28.6’sının istenmeyen biçimde dokunma davranışıyla karşılaştığını bildirmiştir. Bu oranlar arasındaki farklar araştırmalarda cinsel şiddetin nasıl tanımlandığına, kullanılan ölçüm araçlarına ve odaklanılan zaman aralığına bağlı olarak değişiklik gösterse de (Schuster ve Krahe, 2017), bu çalışmalar özellikle genç kadınların üniversitede toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir yansıması olan cinsel şiddete uğrama riskinin yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Cinsel şiddetin, üniversite öğrencilerinin, özellikle de genç kadınların, duygusal, fiziksel, cinsel ve akademik iyi oluş halleri ve ruh sağlıkları üzerindeki olumsuz etkileri de görülmektedir. Son yıllarda yapılan çalışmalar cinsel şiddetin depresyon, kaygı ve travma sonrası stres tepkileri ile ilişkili olduğunu bildirmiştir (Carey ve diğerleri, 2018; Dworkin, 2020). Cinsel şiddetin eğitim hayatı üzerindeki muhtemel etkilerini inceleyen 13 araştırmanın sonuçlarını derleyen Molstad ve diğerleri (2023) cinsel saldırıya uğrayan kadın üniversite öğrencilerinin üniversite eğitimini yarım bırakma, daha düşük bir genel not ortalamasıyla mezun olma ve

öğrenme süreçlerinde zorluk yaşama riskinin daha yüksek olduğunu göstermiştir. Molstad ve diğerleri (2023) bu olumsuz sonuçların travma sonrası stres bozukluğu gibi bilişsel ve duygusal işlevselliği düşüren, sosyal destek kaynaklarından uzaklaşma ve izolasyon gibi sonuçlar doğuran ve cinsel şiddet nedeniyle ortaya çıkan ruh sağlığı sorunlarından kaynaklanabileceğini öne sürmüştür. Benzer şekilde, Potter ve diğerleri (2018) üniversite eğitimi sırasında cinsel şiddete uğramanın insan kaynağı ve kapital kaybına neden olduğunu, cinsel şiddete maruz bırakılan genç kadınların akademik yaşamlarının yanı sıra uzun vadede iş yaşamlarında da görevlerini yerine getirmekte zorlanma, iş yerinde yalnız kalamama, iş performansında düşüş gibi zorluklar yaşadığını göstermiştir. Özetle, üniversite öğrencileri arasında cinsel şiddetin yaygınlığı, kısa ve uzun vadede yarattığı zorluklar ve ruh sağlığı etkileri dikkate alındığında üniversitelerin cinsel şiddeti bir sorun olarak kabul etmesi, etkili mücadele yöntemleri geliştirmesi ve önleyici çalışmaları desteklemesi önemli görünmektedir.

Üniversitelerde Cinsel Şiddeti Önleme Çalışmaları

Üniversitelerde cinsel şiddetle mücadele ve önleme çalışmalarında son 20 yıl içinde farklı yaklaşımlar benimsenmiştir. Araştırmalar bu yaklaşımların cinsel şiddeti önleme ve cinsel şiddetle ilgili farkındalığı artırma konusundaki çeşitli olumlu etkilerine işaret etmektedir. Üniversitelerde örneklerini gördüğümüz uygulamalar arasında feminist hareketin çabaları sayesinde geliştirilen güçlendirme-temelli öz savunma eğitimleri (Hollander, 2016; Thompson, 2014), cinsellikte iletişim ve rıza konularına odaklanan cinsel rıza eğitimleri (Beres, 2014; Orchowski ve diğerleri, 2020), şiddet riski olan durumlara müdahale etme becerilerini destekleyen tanık/seyirci eğitimleri (Banyard ve diğerleri, 2017) ve özellikle erkeklere yönelik hazırlanan ve erkeklik sosyalizasyon süreçlerine odaklanan şiddetsizlik ve eşitlik eğitimleri (Orchowski ve diğerleri, 2020) bulunmaktadır. Orchowski ve diğerleri (2020) bu farklı yaklaşımların bir arada kullanıldığı ve birbirini tamamladığı bir model önermekte, hem yerleşke kültürünün ve normlarının hem de bireysel düzeyde öğrencilerin güvenliğini sağlayacak becerilerin geliştirilmesinin önemine vurgu yapmaktadır. Bu modele göre, farklı uygulamalar cinsel şiddet ve toplumsal cinsiyet normlarıyla ilgili farkındalığı artırma, değişimin önündeki bariyerleri tanıma ve yeni beceriler geliştirme hedeflerine odaklanmalıdır. Üniversitelerde yürütülen farklı önleyici uygulamaların cinsel şiddete ve toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin tutum ve davranışlarda olumlu yönde değişim yaratabildiği görülse de uluslararası alan yazında mevcut çalışmaların sınırlılıklarına da dikkat çekilmektedir. Bu uygulamaların çoğunlukla Kuzey Amerika bağlamında geliştirildiği (Crooks ve diğerleri, 2019) ve programların etki değerlendirmelerinin çok büyük ölçüde ABD, Avusturalya, Kanada, Birleşik Krallık gibi yüksek gelirli ülkelerde yapıldığı (Ellsberg ve diğerleri, 2015) belirtilmektedir. Buna ek olarak, önleyici uygulamaların olumlu yönde değişimleri nasıl yarattığına, kavramsal arka planlarına ve değişim süreçlerine ilişkin sorular da gündeme getirilmiştir (Fletcher, 2014).

Türkiye’de üniversitelerde cinsel şiddete ilişkin çalışmalar cinsel taciz ve saldırıyla mücadele (CTS) birimleri tarafından yürütülmektedir. Bu birimler ilk olarak 2007 yılında Sabancı Üniversitesi’nde, sonraki yıllarda da farklı üniversitelerde kurulmuş, 2012 yılından sonra birimlerin çalışmaları ivme kazanmıştır (Uygur ve Şimga, 2018). 2021 yılına gelindiğinde yirminin üzerinde üniversitede CTS birimlerinin varlığını sürdürdüğü görülmektedir (Kalem, 2021). Son beş yıl içinde kadına yönelik şiddetle mücadelede karşılaşılan engeller ve aile-odaklı söylemler, Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesi’nden çekilmesi, bazı üniversitelerde CTS birimlerinin kapatılması gibi değişimler nedeniyle bu birimlerin çalışmalarının da maalesef ki ivme kaybettiği söylenebilir. Yine de CTS birimlerinin öncelikli işlevlerinden birinin cinsel şiddete uğrayan gençlere destek olarak haklarıyla ilgili bilgilendirme ve tercih ettikleri idari, hukuki veya psikolojik destek kaynaklarına yönlendirme olduğu görülmektedir (Uygur ve Şimga, 2018). Bunun yanı sıra, CTS birimleri bekaret normu, namus kültürü, mağdur suçlayıcı tutumlar, cinsellikle ilgili yaygın ve yanlış kalıp yargılar, toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi engellere rağmen (Şenol-Cantek, 2018) cinsel şiddetle ilgili farkındalık artırıcı ve önleyici çalışmaları yürütmeyi hedeflemektedir (Kalem, 2021; Uygur ve Şimga, 2018). Bu bağlamda, CTS birimleri kısmen üniversite yönetimlerinin ve rektörlerin desteğiyle, büyük oranda da bu alanlarda araştırmalar yapan veya feminist hareketle ilişkilenen hocaların gönüllü çalışmalarıyla kapatılma endişesine rağmen varlığını sürdürme çabası göstermektedir (Kalem, 2021).

Türkiye’de üniversitelerde CTS birimlerine ek olarak, cinsel şiddet konusunda önleyici çalışmalar yapabilecek bir diğer yapı psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) birimleridir. Bu birimler, yüksek öğretim kurumları içinde öğrencilerin akademik, duygusal ve sosyal gelişimini destekleme, ruh sağlığı sorunları yaşayan öğrencilere terapi ve danışmanlık sağlama ya da uygun destek kaynaklarına yönlendirme, üniversite yönetimini ve diğer bileşenleri öğrencilerin yaşadığı sorunlar konusunda bilgilendirme, krizlere müdahale etme gibi işlevlere sahiptir (Erkan ve diğerleri, 2011; Gizir, 2010). Türkiye’de üniversite öğrencilerinin kampüsteki psikolojik danışma ve rehberlik birimlerine en sık başvuru nedenleri arasında depresyon, uyum sorunları, duygusal sorunlar, ilişki sorunları ve akademik sorunların olduğu bildirilmektedir (Erkan ve diğerleri, 2011, 2012). Diğer yandan, birimlerde zaman içinde artış gösteren ve kriz müdahalesini de gerektiren cinsel istismar başvurularında bir artış olduğu gözlemlenmiştir (Gizir, 2010). Cinsel şiddeti adlandırmadaki güçlükler ve şiddetin yarattığı ruh sağlığı sorunları dikkate alındığında, üniversite öğrencileriyle çalışan PDR birimlerindeki uzmanların cinsel şiddet, taciz, baskı ve bunların doğurduğu sonuçlarla karşılaşma ihtimali yüksek görünmektedir. Buna ek olarak, cinsel şiddet odaklı olmasa da flört şiddetini önlemeye odaklanan çalışmaların az sayıda da olsa üniversitelerin PDR birimleri tarafından yürütüldüğü (Üstünel, 2024) ve bu konuda üniversitelerde önemli bir hareketliliğin oluştuğu dikkat çekmektedir (Üstünel, 2021). Bu nedenle, PDR birimlerinin cinsel şiddet önleme uygulamalarında önemli bir üniversite bileşeni olduğu düşünülmektedir.

Özetle, uluslararası alan yazında etkililiği sınırlanmış önleme yaklaşımları bulunsa da bu çalışmaların farklı ülkelere uygunluğu ve kavramsal arka planları tartışılmaktadır. Türkiye’de CTS birimleri tarafından yapılan çalışmalar çoğunlukla cinsel şiddete maruz kalan gençlerin desteklenmesine ve farkındalığın artırılmasına odaklanmakta, PDR birimlerinin ise bu çalışmalara katılımı sınırlı olmaktadır. Bu makalede, üniversitelerin ilgili birimleri tarafından uygulanabilecek Cinsellik 101 Seminerleri isimli bir birincil önleme programı tanıtılmaktadır. Bu önleme programında cinsel eylemlilik kavramı uygulamalar için bir arka plan oluşturmuş, gençlerin cinsellikte güvenlik ve cinsel şiddetle mücadele kapasitelerinin desteklenmesi hedeflenmiştir.

Önleme Çalışmalarına Bir Kavramsal Arkaplan Olarak Cinsel Eylemlilik Kavramı

Cinsel Eylemlilik Kavramı

Cinsel eylemlilik güncel tartışmalarda çok boyutlu bir kavram olarak ele alınmaktadır. Cinsel eylemliliğin tanımlanmasında ilk olarak kişinin kendi bedeni ve cinselliği üzerindeki kontrolü ve karar alabilmesi ön plana çıkmaktadır (Cense, 2019). Örneğin Horne ve Zimmer-Gembeck (2005) cinsel eylemliliği “*kendi cinsel ihtiyaçlarını karşılama, cinsel tercihlerde bulunma ve kendi iyilik halini destekleyecek yönde adımlar atma hakkı*” (s. 29) olarak tanımlamıştır. Horne ve Zimmer-Gembeck (2005)’e göre cinsel eylemliliğin bir boyutunu bedenle ilgili düşünceler, duygular ve farkındalık oluşturmaktadır. Cinsel öznellik olarak tanımladıkları bu kavramda Horne ve Zimmer-Gembeck (2005) kendini nesneleştirmeden kendi çekiciliği ve arzulanabilirliği ile ilgili olumlu bir algıya sahip olabilmek, cinsellikte haz alma hakkını kendinde görebilmek, kendi cinselliği üzerine düşünüp bunu anlamlandırabilme becerilerine işaret etmektedir.

Cense (2019) cinsel eylemliliği yalnızca cinsel özgürlüğe ve cinsel haklara sahip olma isteği olarak değil, “*eşitlikçi olmayan toplumsal cinsiyet ilişkileri içinde navigasyon becerilerini geliştirme ve etkinlik/güç kazanma*” (s. 249) olarak tanımlamıştır. Bu anlamda cinsel eylemlilik yakın ilişkiler, cinsellikle ilgili normlar ve toplumsal kurallar, aile ve sosyal bağlam içinde gençlerin ya da bireylerin kendilerini konumlandırma süreçlerini içine alır (Cense, 2019). Cense’ye göre (2019) cinsel eylemlilik “*bireyin kendini ve kendi seçimlerini sosyal bağlamı içinde konumlandırmak, ilişkilerini sürdürmek ve deneyimlerini anlamlandırmak için yaptığı tüm stratejik müzakereleri*” (s. 250) içermektedir. Bu müzakere ise bireylerin içinde buldukları sosyal ve kültürel çevrenin kurallarına, yapısal eşitsizliklere, toplumsal cinsiyet kurallarına, sosyoekonomik kaynaklarına göre değişiklik göstermektedir. Farklı araştırmacılar da cinsel eylemliliğin bireye ait, değişmeyen bir özellik olarak görülmemesi ve farklı bağlamlar ve bu bağlamların yarattığı sınırlılıklar içinde anlaşılması gerektiğine vurgu yapmıştır (Bay-Cheng, 2019; Vanwesenbeeck ve diğerleri, 2021).

Buna göre, cinsel eylemlilik tarihsel ve bağlamsal etkilerle değişebileceğinden cinsel eylemliliği bir navigasyon kapasitesi olarak görmek ve tanımlamak yol gösterici olabilir. Bu navigasyon becerisi, farklı kültürel beklentilerle müzakere edebilme, cinsellikte riskli olabilecek durumlar karşısında çözüm üretebilme ve bu durumları yönetebilme, arzularını ve isteklerini karşılıklı bir etkileşim içinde anlatabilme, kendi deneyimlerini anlamlandırabilme ve ilişkilerini sürdürebilme gibi işlevleri içerir (Vanwesenbeeck ve diğerleri, 2021). Kagesten ve van Reeuwijk'e göre (2021), bu navigasyon becerisi altı temel kapasiteyi içermektedir. Bunlar cinsellikle ilgili temel okur-yazarlık, eşitlikçi tutumlar, insan haklarına saygı ve rıza, eleştirel düşünme, baş etme becerileri/stres yönetimi ve yakın ilişki becerileri olarak tanımlanabilir. Cinsellikle ilgili temel okur-yazarlık ergenlik, cinsellik, bedenle ilgili temel bilgilere sahip olmak anlamına gelmektedir. Eşitlikçi tutumlar farklı cinsiyetlerden ve cinsel kimliklerden gençlerin cinsellikte ve yakın ilişkilerde eşit güç, sorumluluk, değer ve beklentilere sahip olduğu inancını; insan haklarına saygı ve rıza ise cinsellikte insan haklarının öneminin farkında olma ve herkese saygı ve empati çerçevesinde yaklaşabilme tutumunu içermektedir. Eleştirel düşünme, farklı toplumsal, kültürel veya çevresel beklentilerin kendi düşüncelerini, tutumlarını, davranışlarını nasıl etkilediğini eleştirel bir gözle değerlendirebilmek anlamına gelmektedir. Diğer yandan, baş etme, stres yönetimi, iletişim gibi beceriler de gençlerin bireysel olarak duygu düzenlemenin yanı sıra yakın ilişkiler içinde kendini ifade edebilme, iletişim kurabilme, istenmeyen cinsel deneyimlere hayır diyebilme gibi becerilerini içerir.

Cinsel eylemlilik, cinsel şiddetle mücadelede ve önleyici çalışmalarda doğrudan kullanılsa da, cinsellik eğitimlerinde faydalanılan bir kavram olmakta; bu eğitimlerin çoğu gençlerin cinsel eylemliliklerini destekleyerek cinsel sağlıkları ve yaşamları konusunda daha güvenli seçimler yapabilmesine ve bu yolla da gençlerin güçlendirilmesine katkı sağlamayı hedeflemektedir (Vanwesenbeeck ve diğerleri, 2021). Bu bakımdan cinsel eylemlilik kavramı hem cinsel şiddeti hem de cinsellikte güvenlik, rıza, karşılıklılık gibi deneyimleri konuşmaya alan açan çok boyutlu bir yaklaşım sağladığı için bu uygulamada kavramsal arka plan olarak kullanılmıştır. Cinsel eylemlilik bir navigasyon becerisi olarak düşünüldüğünde cinsellikte ve flört ilişkilerinde farklı deneyimlere ve tutumlara sahip gençlerin ihtiyaçlarına hitap edebilecek esnekliğe sahip olduğu düşünülmektedir. Buna ek olarak, bu kavramın Türkiye gibi cinsel özgürlüklerin sınırlı olduğu, ataerkil bir toplumsal cinsiyet düzeni olan farklı ülkelerde ve dezavantajlı gruplarda gençlerin cinsellikteki güvenlik müzakerelerini anlamak için de kullanıldığı görülmektedir (Bay-Chang, 2019; Bell, 2012; Cense, 2019). Örneğin çeşitli sosyal ve ekonomik kaynaklara sahip ve ailesi ya da partneri tarafından ciddi bir baskıyla karşılaşmayan bir üniversite öğrencisi genç kadının cinselliğinde isteklerini ve korunmayla ilgili tercihlerini ifade etmeyi öğrenmesi cinsel eylemliliğin bir göstergesi olabilir. Diğer yandan, LGBTQ+ bir gencin ya da muhafazakar değerlerle büyüyen genç bir kadının cinselliğini reddedilme riski nedeniyle ailesinden ya da arkadaşlarından gizlemesi de bir eylemlilik göstergesi olabilir. Özetle, cinsel eylemlilik kavramı cinsellikte duygusal, sosyal ve fiziksel anlamda “güvenli navigasyon” üze-

rinde durmaktadır. Bu nedenle, kavramın Türkiye bağlamında çoğunlukla beliren yetişkinlik dönemindeki gençlere yönelik hazırlanan bir önleme çalışmasında kullanılmaya elverişli olacağı düşünülmüştür.

Cinsel Eylemliliği Desteklemeyi Hedefleyen Bir Uygulama Örneği: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Cinsellik 101 Seminerleri

Cinsellik 101 Seminerleri, üniversite öğrencilerinin flört ve yakın ilişkilerinde cinsel baskı ve şiddetin önlenmesi ve cinsel güvenliğin sağlanması konusunda yapılan kapsamlı bir projenin bir parçası olarak yazar tarafından geliştirilmiştir.¹ Bu proje kapsamında Cinsellik 101 Seminerleri, üniversite içinde kolay uygulanabilir, kapsayıcı, gençlerin cinsel eylemlilik kapasitelerini destekleyen, CTS birimlerinin önleme çalışmaları için uygun ve erişilebilir bir içerik ve kaynak sağlayan bir uygulama örneği olmayı hedeflemiştir. Birincil önleme amacıyla geliştirilen seminerlerde cinsel eylemlilik önceki bölümde açıklanan tanımlar dikkate alınarak dört temel kapasite altında tanımlanmıştır: a) cinsellik ve cinsel şiddet konusunda bilgi, b) bireysel ve toplumsal farkındalık, c) cinsellikle ve bedenle ilgili eleştirel düşünme ve d) ilişki becerileri geliştirme. Seminerler bu kapasitelerin geliştirilmesi amacıyla beden, cinsellik, cinsel baskı, cinsel şiddet gibi çeşitli konuları ele alacak şekilde tasarlanmıştır.

Seminerlerin tasarlanma sürecinde dikkat edilen noktalardan biri cinsel şiddet odağının genişletilmesi ve cinsellikte güvenlik, iletişim, eşitlik, karşılıklık gibi deneyimlere dair içeriklerin eklenmesi olmuştur. Örneğin Senn (2011) kendi geliştirdiği bir uygulamaya cinsel şiddetle ilgili modüllerin yanı sıra özgürlükçü bir yaklaşımla hazırladığı, cinsellikte iletişim, arzular gibi konulara da değinen bir cinsel eğitim modülü eklemiş, gençleri yalnızca cinsel şiddetle ilgili bilgilendirmenin ve öz savunma eğitiminin kendi başına yeterli olmayabileceğini belirtmiştir. Senn ve diğerleri (2011) bu bütünlük programının cinsellikte riskli durumları fark etme, aktif davranma, risk durumunda daha hızlı tepki verebilme gibi olumlu etkiler yaratabildiğini de göstermiştir. Benzer şekilde Uygur (2018), CTS birimlerinin yaptığı bilgilendirici çalışmalarda cinsel taciz ve saldırı üzerindeki tekil odağın öğrencilerde korku uyandırabildiğini, kullanılan dilin dönüştürücü olmasına ve baş etme biçimlerinin daha fazla konuşulmasına ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir. Buna ek olarak, Üstünel (2023) üniversite öğrencileriyle yaptığı araştırmada gençlerin cinsel baskı ve şiddet önleme programlarından en önemli beklentilerinin cinselliği normalleştirme ve cinsellikte iletişim ve güven tesis etmeyi öğrenme olduğunu göstermiştir. Türkiye bağlamında gençlerin kapsayıcı bir cinsellik eğitimi almadan üniversiteye geldikleri düşünüldüğünde, bu uygulamada eşitlikçi, özgürlükçü, şiddetsiz bir cinselliği konuşmanın hem çok gerekli hem de ilgi çekici olacağı düşünülmüştür.

Seminerlerin tasarlanmasında dikkat edilen bir diğer nokta cinselliği mümkün olduğunca geniş bir yaklaşımla ele almak, cinsel birlikteliğin yanı sıra bedenle ilgili duygular ve düşünceler, cinsellikle ilgili istekler ve düşümler gibi bireysel deneyimler ile partnerle kurulan her tür fiziksel yakınlık gibi çeşitli ilişki deneyimleri kapsamak olmuştur. Fahs ve McClelland'ın

da (2016) vurguladığı gibi cinsellik pek çok araştırmada yalnızca cinsel birliktelik olarak anlaşılakta ve bunun dışındaki cinsellik biçimleri dikkate alınmamaktadır. Fahs ve McClelland (2016) yalnızca cinsel birliktelik ve penetrasyon üzerindeki vurgunun cinselliğe dair diğer pek çok deneyimin görmezden gelinmesine neden olduğunu belirtmektedir; bu odak nedeniyle cinselliğin önemli unsurları olan düşünceler, tutumlar, düşlemler, fiziksel yakınlığın diğer boyutları gibi deneyimlerin dışarıda bırakıldığına vurgu yapmaktadır. Bu uygulamada cinselliği daha kapsayıcı bir şekilde ele almanın flört ilişkileri ve cinsellikle ilgili farklı düzeyde deneyimi olan ya da deneyimi hiç olmayan tüm gençlere hitap edebilecek bir dil kurmaya katkı sunacağı düşünülmüştür. “Cinsellik 101 Seminerleri” ismi de cinsellik üzerindeki genel vurguyu ifade etmesi ve üniversite öğrencilerinin aşına olduğu bir dil kullanılması için tercih edilmiştir.

Seminerlerde farklı cinsel eylemlilik biçimlerini onaylayan ve kabul eden bir tutumun benimsenmesi dikkat edilen bir diğer nokta olmuştur. Farklı araştırmacılar cinsel eylemlilik kavramının cinselliğinin tamamen bilincinde, cinsel isteklerini ve arzularını açıkça ifade eden, cinsellikte deneyim kazanan, aktif ve ne istediğini bilen bir kadın imajı çizdiğini, bunun ise her toplumsal yapı ve konum için gerçekçi olmadığını belirtmektedir (Cense, 2019; Vanwesenbeeck ve diğerleri, 2021). Bu nedenle seminerlerde Türkiye’de kadın cinselliği üzerinde süregiden baskılar, LGBTQ+ gençlere ve gruplara karşı ayrımcılık, aile kuralları, bekaret normu, dini inanç, erkekliğin cinsellik üzerinden tanımlanması gibi unsurların etkileri ele alınmış; ancak cinsellikte gençlerin kendi karar alma haklarının altı çizilmiştir. Önceki bazı çalışmalarda olduğu gibi cinsel birlikteliği evlilik sonrasına ertelemeyi ve bu sayede de cinsel şiddetten korunmayı öğütleyen muhafazakar yaklaşımların tersine, gençlerin kendi değerleri, güvenlikleri, sağlıkları, partnerleriyle iletişimleri, karşılıklık ve rıza gibi konularda değerlendirmeler yapabilecekleri bir ortamın yaratılması hedeflenmiştir. Bu anlamda, gençler adına karar alan ve standart bir “doğruyu” dayatan bir yaklaşımdan farklı olarak cinsellikte farklı deneyimleri ve tercihleri kabul eden, cinsellik ve şiddet konularında düşünmeye davet eden eşitlikçi ve özgürlükçü bir tutum benimsenmiştir. Bununla bağlantılı olarak cinsellikteki değişimler de sınırlı bir kapsamda olsa da ele alınmış, önceki araştırmacıların da cinsellikte dikkat çektiği kararsızlıklar, tereddütler, kafa karışıklıkları, soru işaretleri (Lamb ve Peterson, 2012; Vanwesenbeeck ve diğerleri, 2021) ve muhtemel kaygıları normalleştiren, yeni bir ideal imaj yaratmaktan imtina eden bir dil kullanılmıştır.

Seminerlerin İçeriği

Önceki bölümde açıklanan ilkeler doğrultusunda her seminerin içeriği ve geliştirilmesi hedeflenen cinsel eylemlilik kapasitesi belirlenmiştir (Tablo 1). Her seminerde o haftanın konusuna ilişkin bilgi düzeyini arttırmak için kısa bir anlatım yapılmış, bu anlatımda konuyla ilgili temel kavramlar tanıtılmıştır. Örneğin ilk seminerde güvenli cinsellik dört başlık altında ele alınmış, güvenli cinselliğin cinsel sağlık ve beden, partnerle ilişkiler, cinselliğe bakış açısı, cinsellikle ilgili öznel duygu ve deneyimler olmak üzere farklı boyutları olduğu açıklanmıştır. Bir diğer

örnek olarak beşinci seminerde beden imajı kavramı kısaca açıklanmış, bedenle ilgili duygu ve düşüncelerin güvenli cinselliği nasıl etkileyebileceği kısaca özetlenmiştir. Buna ek olarak, seminerler geliştirilirken her seminerin içeriğine uygun iki sayfalık kısa broşürler alan yazın taramasına dayanarak yazar ve proje ekibi tarafından hazırlanmış, bu broşürler seminer sonrasında e-posta yoluyla katılımcılarla paylaşılmıştır. Broşürlerin amacı seminer sırasında verilen bilgilerin pekiştirilmesini sağlamak olmuştur. Dördüncü seminerde broşürlere ek olarak cinsel baskı ve rızayla ilgili kısa bir video kullanılmış ve bu videonun içeriği tartışılmıştır.²

Seminerlerde bireysel ve toplumsal farkındalığın gelişmesi için örnek olay analizleri yapılmış, bu analizlerde bir flört ilişkisinde cinsellikle ilgili partnerlerin yaşadığı bir durum anlatılmıştır. Bu örnek olaylar, araştırmanın önceki aşamalarında 18-30 yaş arası gençlerle yapılan bireysel görüşmelerde ifade edilen deneyimlere dayanarak yazar tarafından geliştirilmiştir. Örneğin üçüncü seminerde partnerlerden birinin bedeninin cinsel yakınlık sırasında gergin olduğu, ancak sözlü olarak herhangi bir rahatsızlık ifade etmediği bir durum tarif edilmiş, bu durumda partnerler arası iletişimin nasıl yürütülebileceği tartışılmıştır. Dördüncü seminerdeki bir diğer örnekte ise cinsel birlikteliğe hazır hissetmediği için hayır diyen bir partner ve diğer partnerin bu durumda sessizleşerek suçlayıcı ifadelerde bulunduğu bir durum anlatılmış, bu durumdaki cinsel baskının göstergeleri ve bununla nasıl baş edilebileceği katılımcılarla birlikte konuşulmuştur. Örnek olay analizleri katılımcıların önerisi üzerine seminerlere eklenmiş, bu yöntemin düşünmelerine ve konuyla ilişkileneceklerine fayda sağladığı ifade edilmiştir. Bir katılımcı “*senaryolar üzerinde ilerleyerek düşünmeye teşvik, hence faydalıydı*” diyerek bu konudaki olumlu değerlendirmesini paylaşmıştır. Aynı zamanda örnek olayların konuyu çok kişiselleştirmeden, duygusal olarak güvenli bir mesafe oluşturarak farkındalık kazanmaya alan açtığı, analizlerde durumun çözümü ve baş etme yöntemleri üzerine tartışmanın beceri gelişimi konusunda da yol gösterici olabildiği gözlemlenmiştir.

Farkındalık ve eleştirel düşünceyi destekleme amacıyla seminerlere soru-cevap, kendini değerlendirme gibi faaliyetler eklenmiş, katılımcıların o haftanın konusuna ilişkin kendi davranışları, tutumları, tercihleri üzerine düşünmesi hedeflenmiştir. Farklı seminerlerde yanıtlarını grup içinde paylaşma zorunluluğu olmadan katılımcılara “Sizin için cinsellik ne anlama geliyor?” “Cinsellikteki sınırlarımızı nasıl belirlediniz?” “Cinsellikte baskı size göre ne kadar yaygın?” “Aynaya baktığımızda bedeninizle ilgili aklınıza gelen ilk düşünceler, duygular neler oluyor?” gibi sorular yöneltilmiş, bu soruların yanıtlarını kendileri için düşünmeleri istenmiştir. Katılımcılar, bu düşünme alanının yaratılmasının kendileri için çok faydalı olduğunu belirtmiştir. Bir katılımcı “*sorular sorular insanı düşünmeye ittiği için faydalı olduğunu düşünüyorum*” cümlesiyle değerlendirmesini paylaşmış, bir başka katılımcı seminerlerin en faydalı yönünün “*sorularıyla birlikte insanı düşündürmeye yönlendiriyor olması*” olduğunu ifade etmiştir. Buna ek olarak, eleştirel düşüncenin gelişimini desteklemek amacıyla bu sorulara verilen yanıtların ve cinsellik, güvenlik, beden, sınırlar gibi konulardaki tutum ve inançların toplumsal öğrenmeyle oluştuğu, ancak her gencin kendisi için bir tanım geliştirme hakkının olduğu vurgulanmıştır.

Tablo 1
Cinsellik 101 Seminerlerinin Hedefleri ve İçeriği

Seminer No	Seminer Konusu	Seminerin Hedefi	Yöntem	Hedeflenen Cinsel Eylemlilik Kapasitesi
Seminer 1	Flört ilişkileri ve cinsellikte güvenlik	<ul style="list-style-type: none"> Cinselliği tanımlamak Cinsellikte güvenliği tanımlamak 	Anlatım Soru-cevap Broşür	Bilgi, Farkındalık
Seminer 2	Flört ilişkileri ve cinsellikte sınırlar	<ul style="list-style-type: none"> Cinsellikte kendi sınırları üzerine düşünmek ve tanımlamak Cinsellikte sınırların belirlenmesinde toplumsal etkilerin farkına varmak 	Anlatım Soru-cevap Kendini değerlendirme	Farkındalık, Eleştirel düşünce
Seminer 3	Cinsellikte iletişim ve çatışma çözme	<ul style="list-style-type: none"> Cinsellikte iletişimle ilgili karşılaşılan sorunları tartışmak Bu sorunların çözüm yollarını tartışmak ve bilgi edinmek 	Anlatım Örnek olay analizi Soru-cevap Broşür	Bilgi, Farkındalık, Beceri gelişimi
Seminer 4	Cinsel baskı ve cinsel baskıyla baş etme	<ul style="list-style-type: none"> Cinsellikte baskıyı ve rızayı tanımlamak Baskı karşısında neler yapılabileceğini birlikte düşünmek Cinsel baskıya neden olan inanışları sorgulamak 	Anlatım Örnek olay analizi Video izleme Broşür	Bilgi, Eleştirel düşünce, Beceri gelişimi
Seminer 5	Beden ve cinsellik	<ul style="list-style-type: none"> Bedenle ilgili duygu ve düşüncelerinin farkına varmak Beden ve güvenli cinsellik arasındaki ilişkileri tartışmak ve bilgi edinmek 	Anlatım Örnek olay analizi Soru-cevap Broşür	Bilgi, Farkındalık, Beceri gelişimi
Seminer 6	Flört ilişkileri ve cinsellikte yolculuğum	<ul style="list-style-type: none"> Cinsellikte zaman için meydana gelebilecek değişimleri tanıtmak Cinsellikteki istekleri kabul etmek, isimlendirmek 	Anlatım Kaynak önerileri	Farkındalık, Eleştirel düşünce

Seminerlerin Pilot Uygulaması ve Etkileri

Cinsellik 101 Seminerlerinin pilot uygulaması 2023 Güz döneminde bir üniversitenin PDR biriminde yapılmıştır. Seminerlerin duyurulması için PDR birimi üzerinden tüm öğrencilere bir e-posta ve kayıt formu gönderilmiştir. Gönderilen e-postada seminerlerin tarih ve saatleri, konu başlıkları ve süresi paylaşılmış, kayıt formunda ise cinsiyet, cinsel yönelim gibi kısa sosyodemografik bilgiler ve seminerlerden beklentiler sorulmuştur. Pilot uygulamada seminerler her oturuma farklı öğrencilerin katılmasını mümkün kılan ve çeşitli cinsiyet ve cinsel yönelimlerden gençlere açık olan bir grup şeklinde çevrimiçi olarak organize edilmiş, her seminere 132-149 arası öğrenci kaydolmuştur. Seminerlere kaydolun öğrencilerin 109'u cinsiyetini kadın (%73.1), 36'sı erkek (%24.2), dördü queer/non-binary (%2.7) olarak belirtmiştir. Bu öğrencilerin 106'sının cinsel yönelimini heteroseksüel (%71.1), 18'inin LGBTQ+ (%12.1) olarak belirttiği, 25'inin ise bu soruya yanıt vermek istemediği (%16.8) görülmüştür. Kayıt formunda

seminerlerden beklentilerini ifade eden katılımcıların yanıtlarında cinsellikle ilgili bilgi edinme, kendine dair farkındalığını artırma ve kendini ve sınırlarını ifade etme becerisini geliştirmenin öncelikli olduğu not edilmiştir. Özetle, seminerlere kaydolun katılımcılar 18-30 yaş arasında, çoğunluğu heteroseksüel olan ve cinsellikle ilgili bilgi edinmeye ve seminerlere gönüllü katılım göstermeye istekli olan bir öğrenci grubundan oluşmuştur.

Seminerler yazarın süpervizyonu altında üç klinik psikoloji yüksek lisans öğrencisi tarafından uygulanmıştır. Seminerlere kaydolun öğrenci sayısı yüksek olmasına rağmen katılım gösteren öğrenci sayısı altı ile 20 arasında değişmiş, düzenli katılan öğrencilerin ise kadın olduğu görülmüştür. Her seminerin sonunda katılımcılara bir değerlendirme formu gönderilmiş, bu formda katılımcılardan bilgi düzeylerindeki artışı, verilen bilgileri ne ölçüde yeterli bulduklarını, seminerin organizasyonunu puan aralığı 0-3 arasında değişen (0: Kesinlikle katılmıyorum, 1: Katılmıyorum, 2: Katılıyorum, 3: Kesinlikle katılıyorum) 4'lük bir skala üzerinden değerlendirmesi istenmiştir. Bu forma yanıt veren katılımcı sayısı bir ile dört arasında, ortalama puanları 2-3 arasında değişmiştir. Bu ilk bulgular, katılımcıların seminerleri yeterli düzeyde bilgilendirici bulduğuna, seminerlerle ilgili genel memnuniyetlerinin yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Seminerlerin sonunda gönderilen değerlendirme formunda katılımcılara seminerlerin onları nasıl etkilediği, neler düşündürdüğü açık uçlu olarak sorulmuştur. Katılımcıların yanıtları seminerlere katılımın bireysel farkındalığı ve bilgi düzeyini artırmada olumlu etkileri olabildiğini göstermektedir. Örneğin bir katılımcı seminerlerin sınırlarla ilgili düşünceleri ve farkındalığı üzerindeki etkisini şu şekilde özetlemiştir: *“Ayıp diye konuşmadığımız ama çok önemli bir konuda aydınlanmamızı ve kendi sınırlarımın neler olduğunu düşündürerek öğrenmemi sağladı.”* Bir başka katılımcı yine sınırlar ve cinsel baskı konusunda seminerlerde neler düşündüğünü ve bu konularda kendini sorguladığını şöyle ifade etmiştir: *“Kendimi sorgulamama neden oldu. İsteklerim doğrultusunda baskı kurduğum zamanlar olduğunu ve bunun üzerine yeterince düşünmediğimi fark ettim. Hayır ve evet demenin ne kadar anlamlı olduğunun farkındalığı sağladı.”* Benzer şekilde, bir katılımcı seminerler sonrasında kendi cinselliği üzerine düşündüğünü ve kendini güvenli cinsellik konusunda daha hazırlıklı hissettiğini paylaşmıştır: *“Kendime daha çok soru sormamı sağladı, bir sonraki deneyimimde daha güvenli bir cinsellik yaşamam için bir adım olduğunu düşünüyorum.”* Son olarak, bir diğer katılımcı ise flört ilişkilerindeki ve cinsellikteki tutumlarıyla ilgili farkındalık kazandığını, cinsellikte değişen istek ve tercihlerini kabul etme yönünde bir adım attığını şöyle açıklamıştır: *“Zamanla değişebilecek olan zevklerim ve sınırlarımın farkına varmamı sağladı. Açıkçası bu konuda düşünmezdim bile. Her zaman kendimi suçlar, zamanında kendimi ve karşıdakini kandırduğumu düşünürdüm. Bu değişimleri dile getirip karşıdakini kaybetme korkusundan dolayı kendime saklardım ve sonucunda da sağlıksız bir ilişkinin içinde olurum. Bunun farkında olmamı sağladı.”* Özetle, ilk bulgular seminerlerin katılımcıların özellikle bilgi ve farkındalık kapasitelerinde olumlu bir etkisi olabildiğine işaret etmektedir.

Cinsel Eylemliliğin Sınırlılıkları

Cinsel eylemlilik kavramı cinsel şiddetle mücadele ve önleyici uygulamalar için ve Cinsellik 101 Seminerleri için yol gösterici olsa da kavramın sınırlılıklarının farkında olmak bu çalışmaların etkilerini değerlendirmek için önemli görünmektedir. Alan yazında kavramla ilgili en çok dile getirilen eleştiri cinsellikte güvenlik, şiddet, karar alma gibi deneyimleri bireyselleştirme riskidir. Örneğin Bay-Cheng (2019) bir yandan genç kadınların cinsel eylemlilik biçimlerine vurgu yaparken diğer yandan cinsel eylemliliğin güvenliği ve cinsel iyi oluşu sağlamak için yeterli olmadığını da belirtmektedir. Bay-Cheng (2019) güvenliğin sağlanabilmesi için kadınların yaşamlarını ve cinsellikle kurdukları ilişkileri şekillendiren yapısal eşitsizlikler ve ataerkil toplumsal cinsiyet düzeni konusunda da bir dönüşüm çabasının gerektiğini öne sürmektedir. Benzer şekilde, diğer araştırmacılar da cinsel eylemlilik çalışmalarında tercihler ve kararlar üzerindeki vurgunun neoliberal yapı içinde gençleri kendileri için en doğru kararları verme, kendi yolunu çizme ve özgür olmaya doğru yönlendirdiğini, bunun ise tüm sorumluluğu gençlere yükleyerek hem ilişkisel hem de toplumsal eşitsizliklerin göz ardı edilmesine neden olduğunu vurgulamaktadır (Cense, 2019; Vanwesenebeck ve diğerleri, 2021).

Cinsel eylemlilik kavramının bu sınırlılığıyla baş etmek için farklı araştırmacılar eleştirel bir toplumsal analizin gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Örneğin cinsellik eğitimlerinde gençlerin içinde buldukları normları eleştirel bir şekilde değerlendirmesinin desteklenmesi (Cense, 2019), bireysel gelişimin ötesinde toplumsal bağlamın eleştirel bir analizinin yapılması (Bay-Cheng, 2019) önerilmektedir. Fahs ve McClelland (2016) da benzer şekilde cinsel eylemlilik konusunda yapılan çalışmalarda eylemlilik ve güçlenme kavramlarının ataerkil, muhafazakar ya da neoliberal, bireyci anlayış tarafından yanlış kullanımına dikkat edilmesi gerektiğini, bu nedenle eleştirel bir bakış açısının korunması gerektiğini ifade etmiştir. Bu öneriler ışığında Cinsellik 101 Seminerlerinde de eleştirel düşünme, geliştirilmesi hedeflenen bir kapasite olarak tanımlanmıştır.

Cinsel eylemlilik kavramının bir diğer sınırlılığı ise artan eylemliliğin her zaman hak kazanımı ve toplumsal düzeyde güçlenme anlamına gelmiyor olmasıdır. Cinsel eylemlilik, çoğu zaman güçlenme kavramıyla bir arada kullanılsa da Peterson (2010) eylemlilik içinde olmanın, içsel ve öznel bir deneyim olarak güçlenmenin gerçek anlamda güçlenme olup olmadığını, toplumsal ve politik düzeyde güce sahip olma ve kaynaklara erişim anlamına gelip gelmediğini sorgulamaktadır. Benzer şekilde, Gavey de (2012) bireysel düzeydeki eylemliliğin genel ölçekte politik bir değişim yaratmada etkili olup olmadığını gözlemlemeyi önermektedir. Bu eleştiriler yalnızca gençlere yönelik değil hem üniversite içindeki diğer bileşenlerde hem de üniversitenin içinde bulunduğu toplumsal ve sosyokültürel yapıda toplumsal cinsiyet eşitliği ve şiddet önleme konusunda etkili ve sistematik adımların gerekliliğine işaret etmektedir. Cinsellik 101 Seminerleri gibi önleyici uygulamaların bu düzeyde bir değişim yaratabilmesi gerçekçi görünmese de cinsel şiddetle mücadelenin akademik, politik, hukuki, kültürel bağlamları içine alan çok sistemli bir hareketliliği gerektirdiğini hatırlamak önemlidir.

Sonraki Uygulamalar için Öneriler

Cinsellik 101 Seminerleri cinsel eylemlilik kavramına dayanarak geliştirilmiş olup pilot uygulaması bir üniversitenin PDR biriminde yapılmıştır. Pilot uygulama beklenen yönde olumlu değişimlere işaret etse de seminerlerin katılımcılar üzerindeki etkilerinin sonraki uygulamalarda sistematik bir şekilde araştırılması birincil öneme sahiptir. Bu etki değerlendirmelerinde ideal yöntem olarak görülen randomize kontrollü deneylerin her zaman gerçek dünyadaki değişimleri yansıtmadığı (Crooks ve diğerleri, 2019), iç geçerlilik için alınan önlemlerin cinsel şiddet önleme programlarının uygulanması konusunda etik soru işaretleri oluşturduğu (Senn, 2011) ifade edilmektedir. Fletcher (2014) da önleyici uygulamalara katılımın etkilerini ve bu etkilerin nasıl ortaya çıktığını anlamının önemli olduğuna vurgu yapmıştır. Sonraki uygulamalarda Cinsellik 101 seminerlerinin farklı üniversitelerde CTS birimleri, PDR birimleri veya bu birimler arasında kurulabilecek iş birlikleriyle çeşitli yerleşkelerde uygulanması, seminerlerin Crooks ve diğerlerinin de (2019) dile getirdiği gibi nicel ölçümlerin yanı sıra farklı yöntemler kullanarak etki değerlendirmesinin yapılması önerilmektedir.

Diğer yandan, Cinsellik 101 Seminerleri gibi önleyici çalışmaların Türkiye’de üniversite yerleşkelerinde yaygın bir şekilde uygulanabilmesi için hem üniversitede hem de politik ve sosyokültürel düzeyde desteklenmemesi temel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Son 10 yıl içinde Türkiye’de aile-odaklı söylemlerin, LGBTQ+ düşmanlığının arttığı, toplumsal cinsiyet eşitliğinin tesisi ve kadına yönelik şiddetin önlenmesinde politik desteğin azaldığı bir toplumsal bağlam söz konusudur. Bu makro düzeydeki değişimlerin yanı sıra birkaç üniversitede CTS birimlerinin kapatıldığı, çalışmalarının askıya alındığı veya birimlerin çalışmalarının etkisiz hale getirildiği bildirilmektedir (Kalem, 2021). Şu anda üniversitelerde varlığını koruyabilen CTS birimleri ise, çoğunlukla gönüllü akademisyen ve uzmanların aktif uğraşları ve üniversite yönetiminin kısmi desteği ile mücadelesine devam etmektedir (Kalem, 2021). Ancak, bu birimlerin kapasitelerinin artırılması, üniversite içi diğer birimlerle ilişkilerinin geliştirilmesi, önleyici çalışmalar yapabilecek insan kaynağının sağlanması önemli öncelikler gibi görünmektedir.

Bu makalede tanıtılan Cinsellik 101 Seminerleri üniversite öğrencisi gençlerin flört ve yakın ilişkilerine odaklanmıştır. Bu, bir yandan daha önceki önleme çalışmalarına önemli bir katkıda bulunurken diğer yandan da cinsel şiddeti sınırlı bir kapsamda ele almaktadır. Örneğin üniversite içinde akademisyenler ya da hiyerarşik bir pozisyona sahip olan diğer çalışanların öğrencilerle ilişkilerinde meydana gelen cinsel taciz ve şiddet bu uygulamada ele alınmamıştır. Sonraki çalışmalarda bu konunun konuşulması, böyle bir durumda atılabilecek adımlar, prosedür ve yönetmeliklerin hazırlanması önemli görünmektedir. Buna ek olarak, cinsel şiddetle mücadelede güçlendirme odaklı öz savunma atölyelerinin önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir (Hollander, 2016; Thompson, 2014). Cinsellik 101 Seminerlerinde bu konu kapsamamış olsa da sonraki uygulamalarda bir öz savunma modülünün eklenmesi programın çok daha etkili olmasına katkı sağlayacaktır. Cinsel şiddetle mücadele ve önleme çalışmalarının yalnızca öğrencileri değil üniversite içindeki tüm bileşenleri hedef grup olarak

tanımlaması ve üniversite yönetiminin desteği ile farklı uygulamaların yapılması da eşitlikçi, güvenli, özgür bir yerleşke kültürünün tesis edilmesine yardımcı olacaktır.

Sonraki uygulamalarda üniversite öğrencilerinin Cinsellik 101 Seminerlerine gönüllü katılımını sağlayacak veya kolaylaştıracak etkenlerin değerlendirilmesi önemli görünmektedir. Özellikle heteroseksüel genç erkeklerin cinsel şiddetle ilgili atölye ve eğitim çalışmalarına katılımının çok düşük olduğu bilinen bir gerçektir (Senn, 2011). Sayılan ve diğerleri (2024) Türkiye’de şiddetsizlik çalışmalarına katılımın önündeki engeller arasında özellikle erkeklerin toplumsal cinsiyet ve geleneksel erkeklik normları konusundaki farkındalığının görece düşük olması, bu konularda düşünme ve tartışmadaki isteksizliği, katı tutumları, ruh sağlığı sorunları, gizlilikle ve güvenlikle ilgili endişelerini sıralamıştır ve heteroseksist kültürün, feminizm karşıtı ve muhafazakar görüşlerdeki yükselişin bu tür çalışmalara katılım için pek de elverişli bir ortam oluşturmadığının altını çizmiştir. Sonraki uygulamalarda katılımla ilgili isteksizliğin veya engellerin anlaşılması önemli olacaktır. Cinsel şiddetle mücadele ve önleme çalışmalarına yalnızca kadınların katılması, şiddetin önlenmesinin sorumluluğunun sadece kadınlara ait olduğu yönündeki yanlış inancı pekiştirme ve şiddet durumunda “şiddeti önleyemediği” için kadını suçlama risklerini de beraberinde getirmektedir (Senn, 2011). Bu nedenle, sonraki önleyici uygulamalarda katılım konusunda kapsayıcı bir yaklaşımla farklı öğrencilere hitap edecek içeriklerin oluşturulması önemli olacaktır.

Bununla bağlantılı olarak, önleyici çalışmalara gönüllü katılımı desteklemek için üniversite öğrencilerinin ihtiyaçlarına uygun bir uygulama yönteminin tercih edilmesi de önemlidir. Örneğin Vanwesenbeeck ve diğerleri (2021) cinsellik eğitimlerine katılımın önündeki yapısal engelleri incelerken yetişkin odaklı otoriter yaklaşımların bir engel oluşturabileceğinden söz etmiştir. Uygulamalarda işbirlikçi bir tutumun benimsenmesi, yaşlılar arası öğrenme modellerinin kullanılarak sınanması sonraki çalışmalar için önemli adımlar olabilir. Pilot uygulamadaki gözlemlere dayanarak seminerlerin küçük ve kapalı bir grup içinde yüz yüze yürütülmesinin devamlılığı sağlamada ve grup süreçlerinin destekleyici işlevlerinden faydalanmada etkili olacağı düşünülmektedir. Pilot uygulamanın sonuçları bilgi ve farkındalık konusunda olumlu gelişmelere işaret ederken eleştirel düşünce ve beceri gelişimine daha fazla ağırlık verilmesi gerektiğini göstermekte, bu sayede seminerlerin hedeflediği cinsel eylemlilik kapasitelerinin daha bütüncül bir şekilde desteklenebileceğine dikkat çekmektedir.

Hem genel olarak cinsellik hem de cinsel şiddet deneyimleri üniversite öğrencilerinin ruh sağlığı ihtiyaçlarıyla da yakından ilgili olduğundan sonraki uygulamalarda cinselliğin ilişkisel işlevlerinin yanı sıra (örn., partnerle yakınlık kurma, partneri memnun etme, ilişki doyumunu artırma) psikolojik ve duygusal anlamlarının da (örn., boşluk ve anlamsızlıkla baş etme, kaygıyı yatıştırma, depresif duyguları uzaklaştırma) ele alınması faydalı olabilir. PDR birimlerinin bu çalışmalara katkı sağlaması önemli olacaktır. Yapılan araştırmalar Türkiye’de üniversitelerin PDR birimlerinde çalışan uzman sayısının yetersiz olduğunu daha önce ortaya koymuştur (Erkan ve diğerleri, 2011; Gizir, 2010). Bu nedenle, cinsel şiddetle mücadele ve

önleme konusunda çalışabilecek uzman kapasitesini geliştirmek amacıyla yaygın mesleki eğitimlerin feminist örgütler, meslek örgütleri, CTS ve PDR birimleri tarafından planlanması ve yürütülmesi uzun vadede önemli adımlar olacaktır.

Sonuç

Bu makalede üniversite yerleşkelerinde cinsel şiddetle mücadelede ve önleyici uygulamalarda kullanılabilir bir model sunulmaktadır. Sınırlılıklarına rağmen cinsel eylemlilik kavramının beliren yetişkinlik dönemindeki üniversite öğrencilerine yönelik geliştirilen uygulamalara yön verebileceği düşünülmektedir. Bu makalede tanıtılan Cinsellik 101 Seminerleri, cinsel eylemlilik kavramsal arka planına dayanan bir uygulama örneği olarak öğrencilerin cinsellik ve cinsel şiddet konusundaki bilgi, farkındalık, eleştirel düşünme ve ilişkisel becerilerine ilişkin kapasitelerini desteklemeyi hedeflemiştir. Benzer uygulamalar erişilebilir ve kapsayıcı bir biçimde, Türkiye'nin farklı bölgelerindeki üniversite yerleşkelerinde, öncelikli olarak CTS ve PDR birimleri arasındaki iş birlikleriyle yapılabilir. Mevcut durumda bu uygulamaların politik ve sosyokültürel düzeyde sistematik bir şekilde desteklendiğini söylemek mümkün olmasa da cinsel şiddet üniversite öğrencilerinin ruh sağlığını ve işlevselliğini etkileyen ciddi bir sorun olmaya devam etmektedir. Bu nedenle, bugüne kadar çoğunlukla gönüllü akademisyen ve uzmanların katılımı ve üniversite yönetimlerinin kısmi desteğiyle yürütülen önleyici çalışmaların sürdürülmesi önemlidir. Bu sayede üniversite yerleşkelerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı, güvenli, şiddetsiz bir kültürün kurulması ve öğrencilerin akademik, psikolojik, sosyal, fiziksel ve cinsel iyi oluş halini koruyan bir gelişim ortamının sağlanması mümkün olacaktır.

- 1 Bu araştırma 2022-2024 döneminde İstanbul Bilgi Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Fonu tarafından desteklenen "Genç Yetişkinlikte Cinsel Baskı ve Şiddeti Önlemeye Yönelik Güçlendirme-Temelli Bir Psikoeğitim Programının Katılımcı Yöntemlerle Geliştirilmesi ve Etki Değerlendirmesi" isimli projedir. Seminer içeriklerine ulaşmak için yazarla iletişime geçilebilir.
- 2 Bu video, İngiltere'de Thames Valley Police tarafından cinsel baskı ve rıza konusunda farkındalık artırma ve eğitim amacıyla hazırlanmış Tea and Consent isimli videodur.

Kaynakça

- Banyard, V., Edwards, K. M. ve Siebold, W. L. (2017). Involving community in sexual violence prevention: Engaging bystanders. P. Sturmey (Ed.), *The Wiley Handbook of Violence and Aggression* içinde (s. 1-12). John Wiley ve Sons. <https://doi.org/10.1002/9781119057574.whbva122>.
- Bay-Cheng, L. Y. (2019). Agency is everywhere, but agency is not enough: A conceptual analysis of young women's sexual agency. *The Journal of Sex Research*, 56(4-5), 462-474. <https://doi.org/10.1080/00224499.2019.1578330>.

- Bell, S. A. (2012). Young people and sexual agency in rural Uganda. *Culture, Health, & Sexuality*, 14(3), 283-296. <https://doi.org/10.1080/13691058.2011.635808>.
- Beres, M. A. (2014). Rethinking the concept of consent for anti-sexual violence activism and education. *Feminism & Psychology*, 24(3), 373-389. <https://doi.org/10.1177/0959353514539652>.
- Carey, K. B., Norris, A. L., Durney, S. E., Shepardson, R. L. ve Carey, M. P. (2018). Mental health consequences of sexual assault among first-year college women. *Journal of American College Health*, 66(6), 480-486. <https://doi.org/10.1080/07448481.2018.1431915>.
- Cense, M. (2019). Rethinking sexual agency: Proposing a multi-component model based on young people's life stories. *Sex Education*, 19(3), 247-262. <https://doi.org/10.1080/14681811.2018.1535968>.
- Crooks, C. V., Jaffe, P., Dunlop, C., Kerry, A. ve Exner-Cortens, D. (2019). Preventing gender-based violence among adolescents and young adults: Lessons from 25 years of program development and evaluation. *Violence Against Women*, 25(1), 29-55. <https://doi.org/10.1177/1077801218815778>.
- Dünya Sağlık Örgütü (t.y.). *Violence info* içinde. 7 Eylül 2024 tarihinde <https://apps.who.int/violence-info/sexual-violence/> adresinden erişildi.
- Dworkin, E. R. (2020). Risk for mental disorders associated with sexual assault: A meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 21(5), 1011-1028. <https://doi.org/10.1177/1524838018813198>.
- Ellsberg M., Arango D. J., Morton M., Gennari F., Kiplesund S., Contreras M. ve Watts C. (2015). Prevention of violence against women and girls: What does the evidence say? *Lancet*, 385, 1555-1566. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(14\)61703-7](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(14)61703-7).
- Erkan, S., Cihangir-Çankaya, Z., Terzi, Ş. ve Özbay, Y. (2011). Üniversite psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(22), 174-198.
- Erkan, S., Özbay, Y., Cihangir-Çankaya, Z. ve Terzi, Ş. (2012). Üniversite öğrencilerinin yaşadıkları problemler ve psikolojik yardım arama gönüllülükleri. *Eğitim ve Bilim*, 37(164), 94-107. <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/402/366>.
- Fahs, B. ve McClelland, S. I. (2016). When sex and power collide. An argument for critical sexuality studies. *The Journal of Sex Research*, 53(4-5), 392-416. <https://doi.org/10.1080/00224499.2016.1152454>.
- Fletcher, G. (2014). Just how do we create change? Sites of contradiction and the "black box" of change in primary prevention. N. Henry, A. Powell (Ed.), *Preventing Sexual Violence: Interdisciplinary Approaches to Overcoming a Rape Culture* içinde (s. 129-149). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9781137356192_7.
- Gavey, N. (2012). Beyond "empowerment"? Sexuality in a sexist world. *Sex Roles*, 66, 718-724. <https://doi.org/10.1007/s11199-011-0069-3>.
- Gizir, C. A. (2010). Üniversite psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerinin rol ve işlevleri: Gelişmeler ve sınırlılıklar. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 11-25. <https://doi.org/10.17860/efd.14323>.
- Hollander, J. A. (2016). The importance of self-defense training for sexual violence prevention. *Feminism & Psychology*, 26(2), 207-226. <https://doi.org/10.1177/0959353516637393>.

- Horne, S. ve Zimmer-Gembeck, M. J. (2005). Female sexual subjectivity and well-being: Comparing late adolescents with different sexual experiences. *Sexuality Research and Social Policy*, 2(3), 25-40. <https://doi.org/10.1525/srsp.2005.2.3.25>.
- Kagesten, A. ve van Reeuwijk, M. (2021). *Adolescent sexual well-being: A conceptual framework*. Erişim adresi <https://doi.org/10.31235/osf.io/9as6e>.
- Kalem, S. (2021). Feminist mücadelenin üniversitedeki ayağı: CTS birimleri. *Fe Dergi*, 13(1), 42-46. http://cins.ankara.edu.tr/25_4.pdf.
- Kısa, S. ve Zeyneloğlu, S. (2019). Perceptions and predictors of dating violence among nursing and midwifery students. *Journal of Advanced Nursing*, 75(10), 2099-2109. <https://doi.org/10.1111/jan.13982>.
- Kurt, G., Dönmez, S., Eren, Ö., Balcı, E. ve Günay, O. (2017). Üç farklı disiplinde okuyan üniversite son sınıf öğrencilerinin istismar, ihmal ve aile içi şiddet algıları. *Journal of International Social Research*, 10(50), 405-414. <https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/the-university-last-year-student-students-who-are-reading-three-differentsections-perceptions-of-abuse-neglect-and-domes.pdf>.
- Lamb, S. ve Peterson, Z. D. (2012). Adolescent girls' sexual empowerment: Two feminists explore the concept. *Sex Roles*, 66, 703-712. <https://doi.org/10.1007/s11199-011-9995-3>.
- Linder, C., Grimes, N., Williams, B. M., Lacy, M. C. ve Parker, B. (2020). What do we know about campus sexual violence? A content analysis of 10 years of research. *The Review of Higher Education*, 43(4), 1017-1040. <https://doi.org/10.1353/rhe.2020.0029>.
- Molstad, T. D., Weinhardt, T. ve Jones, R. (2023). Sexual assault as a contributor to academic outcomes in university: A systematic review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(1), 218-230. <https://doi.org/10.1177/15248380211030247>.
- Orchowski, L. M., Edwards, K. M., Hollander, J. A., Banyard, V. L., Senn, C. Y. ve Gidycz, C. A. (2020). Integrating sexual assault resistance, bystander, and men's social norms strategies to prevent sexual violence on college campuses: A call to action. *Trauma, Violence, & Abuse*, 21(4), 811-827. <https://doi.org/10.1177/1524838018789153>.
- Peterson, Z. D. (2010). What is sexual empowerment? A multidimensional and process-oriented approach to adolescent girls' sexual empowerment. *Sex Roles*, 62, 307-313. <https://doi.org/10.1007/s11199-009-9725-2>.
- Potter, S., Howard, R., Murphy, S. ve Moynihan, M. M. (2018). Long-term impacts of college sexual assaults on women survivors' educational and career attainments. *Journal of American College Health*, 66(6), 496-507. <https://doi.org/10.1080/07448481.2018.1440574>.
- Sayılan, G., Akyüz, S., Ok, O. C., Sünbuloğlu, N. Y., & Günay-Erkol, C. (2024). Şiddetsiz erkeklik: Erkekleri cinsiyet eşitliği projelerine dahil etmek mümkün mü? A. Çavdar, A. Ö. Üstünel, Z. Maçkalı (Ed.), *Şiddetsiz Birey, Aile ve Toplum: Rub Sağlığı Alanında Şiddetsizlik Odaklı Yaklaşım ve Uygulamalar* içinde (s. 196-221). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Schuster, I., Krahé, B. ve Toplu-Demirtaş, E. (2016). Prevalence of sexual aggression victimization and perpetration in a sample of female and male college students in Turkey. *The Journal of Sex Research*, 53(9), 1139-1152. <https://doi.org/10.1080/00224499.2016.1207057>.

- Schuster, I. ve Krahé, B. (2017). The prevalence of sexual aggression in Turkey: A systematic review. *Aggression and Violent Behavior*, 37, 102-114. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2017.05.003>.
- Senn, C. Y. (2011). An imperfect feminist journey: Reflections on the process to develop an effective sexual assault resistance programme for university women. *Feminism & Psychology*, 21(1), 121-137. <https://doi.org/10.1177/0959353510386094>.
- Senn, C. Y., Gee, S. S. ve Thake, J. (2011). Emancipatory sexuality education and sexual assault resistance: Does the former enhance the latter? *Psychology of Women Quarterly*, 35(1), 72-91. <https://doi.org/10.1177/0361684310384101>.
- Şenol-Cantek, F. (2018). 6 Yıllık bir dayanışma deneyimi: Ankara Üniversitesi cinsel taciz ve saldırıya karşı destek biriminin faaliyetleri. G. Uygur, H. Şimga (Ed.), *Üniversitelerde Cinsel Taciz ve Saldırıyla Mücadele: CTS Çalışmaları* içinde (s. 11-16). Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınevi.
- Thompson, M. E. (2014). Empowering self-defense training. *Violence against Women*, 20(3), 351-359. <https://doi.org/10.1177/1077801214526051>.
- Uygur, G. (2018). Ankara Üniversitesi cinsel taciz ve saldırıya karşı destek birimi: Nereden nereye geldik? G. Uygur, H. Şimga (Ed.), *Üniversitelerde Cinsel Taciz ve Saldırıyla Mücadele: CTS Çalışmaları* içinde (s. 17-24). Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınevi.
- Uygur, G. ve Şimga, H. (2018). Giriş. G. Uygur, H. Şimga (Ed.), *Üniversitelerde Cinsel Taciz ve Saldırıyla Mücadele: CTS Çalışmaları* içinde (s. 1-9). Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınevi.
- Üstünel, A. O. (2021). Young people's views on dating violence prevention in Turkey: Developing effective practices. *Journal of Family Violence*, 36, 773-785. <https://doi.org/10.1007/s10896-021-00271-8>.
- Üstünel, A. Ö. (2023). Üniversite öğrencisi gençlerin flört ilişkilerinde cinsel şiddetle ilgili görüş ve deneyimleri üzerine nitel bir araştırma. *Nesne*, 11(27), 54-79. <https://nesnedergisi.com/makale/pdf/1661245479.pdf>.
- Üstünel, A. Ö. (2024). Türkiye'de flört şiddetini önleme çalışmaları: Genç yetişkinlere yönelik bir uygulama örneği. A. Çavdar, A. Ö. Üstünel, Z. Maçkalı (Ed.), *Şiddetsiz Birey, Aile ve Toplum: Ruh Sağlığı Alanında Şiddetsizlik Odaklı Yaklaşım ve Uygulamalar* içinde (s. 155-174). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Vanwesenbeeck, I., Cense, M., van Reeuwijk, M. ve Westeneng, J. (2021). Understanding sexual agency: Implications for sexual health programming. *Sexes*, 2, 378-396. <https://doi.org/10.3390/sexes2040030>.